

Strategia Energetică a Republicii Moldova până în anul 2050 (SEM 2050)

Concept

A. Informații generale privind documentul

1. Numele (titlul) documentului	Strategia Energetică a Republicii Moldova până în anul 2050 (SEM 2050)
2. Tipul de document de politici publice propuse spre elaborare	<i>Tipul documentului – Strategie.</i> <i>Perioada de implementare 2025 -2050.</i> Chiar dacă conform pct. 13 din Regulamentul cu privire la planificarea, strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, perioada de implementare a unei Strategii se încadrează în intervalul de 6-10 ani, dezvoltarea proiectelor importante de infrastructură energetică durează în timp având un termen de realizare similar cu perioada legală de implementare a unei strategii (5-8 ani), ceea ce limitează posibilitatea de a avea o evaluare comprehensivă a sectorului și a putea monitoriza efectele politicilor propuse și a proiectelor realizate în perioada respectivă de timp. Din aceste considerente perioada de implementare propusă pentru Strategia Energetică este determinată luând în considerare obiectivele naționale ce țin de dezvoltarea sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice, care rezultă din angajamentele internaționale asumate de Republica Moldova. Orizontul de timp ales pentru elaborarea strategiei corespunde perioadei propuse de țările Uniunii Europene (UE) pentru atingerea neutralității climatice, iar Republica Moldova în calitate de țară candidat la aderarea la Uniunea Europeană urmează să își alinieze cadrul legislativ, inclusiv documentele de politici publice cu cadrul legal al UE Luând în considerare perioada de timp necesară pentru etapa de avizare și aprobare, implementarea Strategiei Energetice 2050 va demara începând cu anul 2025 și va dura conform orizontului de timp propus (2050).
3. Problema care trebuie abordată	Obiectivele politicii de stat în domeniul energiei, pe termen mediu și lung, precum și direcțiile prioritare de dezvoltare ale acesteia sunt, actualmente, stabilite în <i>Strategia Energetică a Republicii Moldova până în anul 2030</i>, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013. Majoritatea obiectivelor specifice din Strategia menționată au fost stabilite pentru orizontul de timp 2020, valorile pentru orizontul de timp 2030 urmând a fi definite la o etapă ulterioară. Contextul geopolitic actual, inclusiv războiul din Ucraina și politizarea comerțului cu resurse energetice de către Rusia, a crescut exponențial riscurile de aprovizionare cu energie, toate economiile majore din Uniunea Europeană (UE) confruntându-se cu o creștere rapidă a prețurilor pentru energia electrică și gaze naturale, iar din cauza securității energetice precare nivelul de expunere a Republicii Moldova la șocuri externe este și mai mare și va persista pe termen lung.

Această vulnerabilitate este consecința investițiilor insuficiente din trecut în asigurarea unei producții adecvate sau în dezvoltarea rețelilor, a încercărilor ineficiente de diversificare a surselor de aprovizionare cu energie, precum și a reformelor insuficiente ale piețelor energetice.

Republica Moldova nu dispune de resurse energetice primare semnificative, cum ar fi cărbunele și petrolul, iar potențialul său de SER nu este pe deplin valorificat. Până la 77,5 % din resursele de energie primară sunt importate, iar aprovizionarea țării cu gaze naturale depinde, în mare parte, de importurile dintr-o singură sursă. Gazele naturale reprezintă principalele resurse utilizate pentru producerea de energie electrică și termică, ceea ce nu face decât să agraveze situația. Produsele petroliere sunt importate în principal din România, Rusia și Belarus. Republica Moldova se bazează în mare măsură și pe importurile de energie electrică pentru a-și acoperi cererea internă. Țara nu dispune de o infrastructură de depozitare a petrolului, de capacități de stocare a gazelor sau de acorduri de stocare cu țările vecine. Având în vedere toți acești factori, Republica Moldova este expusă la influențe externe și la acțiunile potențiale ale unor părți rău intenționate. Un exemplu în acest sens după cum o demonstrează recenta diplomatie energetică a Rusiei și utilizarea exporturilor de energie drept factori de presiune.

O astfel de dependență puternică de resursele energetice externe face ca economia țării să fie vulnerabilă la orice întrerupere externă a aprovizionării cu energie sau la fluctuațiile prețurilor la energie, ce implică un grad ridicat de imprevizibilitate în viitor. Această situație reprezintă și o amenințare la adresa securității naționale, a celei sociale și un risc major pentru dezvoltarea economică durabilă a țării.

În ultimul deceniu, Republica Moldova a depus eforturi considerabile pentru dezvoltarea și liberalizarea piețelor de energie electrică și gaze naturale. Chiar dacă cadrul legislativ a fost în mare parte stabilit prin transpunerea Pachetului Energetic III, implementarea acestuia se află încă în faza inițială, piețele energetice fiind în continuare reglementate practic în întregime.

Republica Moldova necesită stringent un sector energetic care să asigure securitatea de bază și să sprijine obiectivele sale de dezvoltare durabilă, dezvoltând tehnologii inovatoare care să susțină creșterea electrificării activităților, o economie cu emisii reduse de carbon și o adaptare la provocările reprezentate de schimbările climatice. Misiunea de a aborda toate aceste aspecte poate fi copleșitoare, dar inacțiunea nu mai reprezintă o opțiune. Asigurarea unei continuități și valorificarea realizărilor din trecut sunt de o importanță crucială.

Având în vedere numărul de acțiuni din Strategia energetică 2030 care au fost implementate cu succes și care au contribuit la îmbunătățirea performanței economice, Republica Moldova trebuie să definească în mod ferm următorii pași pentru dezvoltarea sectorului în viitorii ani dificili.

În perioada ulterioară aprobării Strategiei menționate, la nivel internațional și regional au fost înregistrate schimbări semnificative în politicile și direcțiile de dezvoltare a sectoarelor energiei electrice și a gazelor naturale, influențate de conștientizarea efectelor schimbărilor climatice, a situației geopolitice și a evoluțiilor tehnologice.

Astfel, având în vedere efectele aderării Republicii Moldova la Acordul de la Paris privind combaterea schimbărilor climatice și obținerii statutului de țară candidat la aderarea în Uniunea Europeană, precum și a angajamentelor internaționale ce rezultă de aici se constată o schimbare esențială a condițiilor,

	ipotezelor și scenariilor de bază utilizate la etapa de elaborare a Strategiei Energetice a Republicii Moldova 2030, atât pentru contextul național, și mai ales pentru cel regional, din care cauză apare necesitatea revizuirii obiectivelor și a măsurilor stabilite în domeniul energiei pentru a asigura dezvoltarea durabilă a sectoarelor energiei reieșind din realitățile noi și alinierea acestora cu obiectivele țărilor membre UE, setând perioade de implementare și orizonturi de timp similare. Drept consecință, Guvernul Republicii Moldova a inițiat procesul elaborării unei noi Strategii energetice a Republicii Moldova până în anul 2050, care să ia în calcul rezultatele implementării Strategiei energetice 2030 și să evalueze în mod critic capacitatea și oportunitatea de a atinge obiectivele propuse pentru sectorul energetic, dezvoltând o viziune precisă și o cale cu obiective definite și măsurabile în beneficiul participanților la piețele de energie electrică și gaz, al consumatorilor de energie și a economiei naționale, în general.
4. Scopul elaborării documentului de politici publice	Dezvoltarea sectorului energetic trebuie să fie privită ca o parte esențială a creșterii și expansiunii economice generale a Republicii Moldova, iar Strategia energetică a Republicii Moldova 2050 va oferi cadrul necesar de asigurat pentru evoluția durabilă a sectorului, abordând mai multe dimensiuni ale procesului de dezvoltare, cum ar fi acțiunile necesare pentru combaterea schimbărilor climatice, și recunoscând interdependențele dintre acestea. În acest scop, se propune ca noua strategie energetică se fie axată pe cinci sectoare de intervenție ce urmează a fi dezvoltate în cadrul noii Strategii Energetice, după cum urmează: a) sporirea securității energetice, b) dezvoltarea unor piețe energetice competitive și integrarea regională, c) promovarea eficienței energetice, d) dezvoltarea energiei regenerabile durabile e) protecția consumatorilor. Această abordare intersectorială va permite Republicii Moldova să depășească o varietate de provocări și să conceapă acțiuni care vor promova construcția de noi capacități de generare cu tehnologii nepoluante și modernizarea capacităților de generare existente în vederea creșterii eficienței energetice, respectării standardelor de mediu și atingerii obiectivelor în domeniul combaterii schimbărilor climatice. Implementarea intervențiilor propuse va crește eficiența și calitatea serviciilor de transport și distribuție, va încuraja creșterea eficienței energetice pe întregul lanț de aprovizionare (de la producere până la consumatorul final) și va favoriza dezvoltarea durabilă a sectorului energetic. <i>Consolidarea securității energetice</i> Atingerea unui nivel admisibil de securitate energetică, asigurând în același timp aprovizionarea consumatorilor finali cu energie sustenabilă din punct de vedere ecologic, la prețuri accesibile, reprezintă în continuare o provocare majoră și necesită o agendă politică solidă, perseverentă și ambițioasă. Această agendă va fi construită pe baza unui consens amplu între factorii de decizie politică, experții din industrie, investitori și societatea civilă. În ultimii zece ani, Republica Moldova a întreprins măsuri concrete de diversificare a aprovizionării cu gaze și energie electrică, inclusiv prin crearea de interconexiuni cu România, ceea ce a contribuit la îmbunătățirea securității energetice. Finalizarea gazoductului Iași-Chișinău, împreună cu oportunitatea de a utiliza ruta transbalcanică în regim revers, oferă capacitățile tehnice și condițiile necesare pentru diversificarea

surselor de aprovizionare cu gaze naturale. O altă opțiune pentru a sprijini securitatea durabilă a aprovizionării cu gaze naturale este explorarea posibilității de a utiliza instalațiile de stocare a gazelor naturale din Ucraina și România pentru a atenua efectele unor situații excepționale sau pentru acoperirea vârfurilor de consum. Proiectul Strategiei energetice va propune o abordare asemănătoare pentru sectorul petrolier, care să evalueze modalitățile de stabilire a nivelului necesar de stocuri de produse petroliere cât mai curând posibil. Noua Strategie energetică urmărește să atenueze riscurile legate de aprovizionarea cu gaze naturale prin adoptarea unor măsuri sistematice de diversificare a surselor și rutelor de aprovizionare cu gaze naturale și prin asigurarea nivelului necesar de investiții în dezvoltarea tehnică a rețelelor energetice.

În prezent, doar 20 la sută din cererea de energie electrică este acoperită de producția internă, iar interconectarea cu sistemul electroenergetic din vestul țării este încă insuficientă. Ponderea cererii de energie electrică acoperită de centrala MGRES sau din importuri depășește în medie 70 % din totalul furnizării de energie electrică și indică asupra dependenței de resurse importate de energie primară, a nivelului scăzut al concurenței și necesității de diversificare pe piața energiei electrice. Pentru diversificarea surselor de generare și pentru diminuarea poziției dominante a MGRES, noua Strategie energetică se va concentra pe promovarea dezvoltării și utilizării surselor de energie regenerabilă (SER), pe conceperea unor mecanisme de sprijin adecvate (dispecerizare prioritară, garanții de origine, contracte pentru diferențe etc.) și condiții tehnice prielnice (racordare simplificată, acces reglementat al terților etc.). În același timp, va fi planificată reabilitarea, modernizarea și, după caz, scoaterea din funcțiune a capacităților de producție existente cu performanțe scăzute. Centralele electrice convenționale existente, care nu sunt capabile să furnizeze servicii de echilibrare sau servicii de sistem, ar trebui modernizate, urmând a fi evaluată și posibilitatea integrării în rețea a sistemelor de stocare a energiei electrice. Pentru perioada ulterioară anului 2030 va fi evaluată posibilitatea de cuplare sectorială și de includere a hidrogenului și a energiei nucleare la scară mică în mixul energetic.

O altă modalitate de a consolida securitatea energetică este creșterea concurenței prin simplificarea accesului la piețele de energie electrică din Ucraina, România sau orice altă țară din UE. Recenta sincronizare cu sistemul Continental European (ENTSO-E) a deschis oportunități pentru noi rute de import, îmbunătățind în același timp stabilitatea și securitatea generală a rețelei din Republica Moldova. În vederea valorificării în continuare a beneficiilor oferite de sincronizarea sistemului electroenergetic național cu ENTSO-E, noua Strategie energetică va asigura o integrare mai profundă cu UE la nivel tehnic, atât la nivelul de infrastructură, cât și de piață. Funcționarea infrastructurii va fi armonizată cu cerințele Codurilor de rețea și Liniilor directe ale UE, precum și cu alte norme tehnice relevante. Stabilirea unor mecanisme echitabile, transparente și nediscriminatorii de alocare a capacității transfrontaliere la punctele de interconectare Ucraina-Moldova (UA-MD) și Moldova-România (MD-RO) va servi drept piatră de temelie pentru garantarea accesului nediscriminatoriu al terților la sistemele de transport. Totodată, strategia va stabili că instituțiile din Republica Moldova vor continua să implementeze reforme sistematice ale pieței pentru a promova o mai mare concurență pe piața energetică, deoarece o piață funcțională va oferi semnalele corecte pentru investiții suplimentare în producție și va permite valorificarea potențialului unei participări active a consumatorilor finali pe piața de energie. Integrarea cu piața UE și o mai

mare cooperare cu partenerii regionali vor amplifica concurența în sectoarele naționale din Republica Moldova în domeniul energiei electrice și al gazelor naturale.

Introducerea și promovarea transportului cu consum redus de combustibil și cu emisii reduse de dioxid de carbon va genera, de asemenea, un impact pozitiv asupra securității energetice a țării. În plus, în perioada 2030-2050, Republica Moldova ar trebui să elaboreze și să implementeze măsuri mai complexe (consumatori activi, comunități energetice, agregatori independenți etc.) pentru a promova gestionarea cererii de consum, precum și pentru creșterea rolului activ al prosumatorilor pe piețele de energie.

Aceste măsuri vor fi înglobate printr-o abordare holistică, menită să stabilizeze dezvoltarea sectorului energetic și să îmbunătățească securitatea energetică a țării.

Dezvoltarea unor piețe energetice competitive și integrarea regională

Piețele de energie electrică și de gaze naturale sunt marcate de un grad sporit de concentrare. În ciuda unor progrese limitate în ceea ce privește liberalizarea pieței pentru a alinia piețele la modelul UE, tranzacțiile comerciale cu energie se bazează exclusiv pe contracte bilaterale și trebuie să respecte reguli și condiții stricte. În mod nominal, toți consumatorii sunt eligibili să-și aleagă furnizorul. În practică, din cauza lipsei de producție locală de energie electrică și a alternativelor de achiziționare a energiei electrice și a gazelor naturale din străinătate, consumatorii dispun de puține posibilități de alegere și optează pentru produsele oferite de furnizorii serviciului universal. Asigurarea unei concurențe reale între producători și posibilitatea comercianților și furnizorilor de a lua decizii în funcție de piață cu privire la cantitățile de gaze sau de energie electrică importate reprezintă o condiție prealabilă de bază pentru dezvoltarea oricărei piețe concurențiale și lichide. Această dezvoltare trebuie să fie susținută de un cadru de reglementare previzibil, precum și de norme echitabile, transparente și nediscriminatorii, inclusiv cele privind monitorizarea și transparența piețelor de energie electrică și gaze naturale.

În ultimii zece ani, piața europeană a energiei a dat dovadă de eficiență, rezistență și capacitate de a remedia deficiențele depistate. În pofida turbulențelor generate de invazia Rusiei în Ucraina și de practica de utilizare a aprovizionării de gaze și petrol în calitate de factor de presiune, piața energetică europeană continuă să își îndeplinească principalele funcții și să furnizeze semnale corecte de preț atât investitorilor, cât și consumatorilor finali. Integrarea în piețele europene de electricitate și gaze va genera beneficii, compensând dimensiunea relativ mică a economiei Republicii Moldova și făcând piața energetică națională atractivă pentru investitorii străini. Apartenența la o piață mai mare va reduce, de asemenea, costurile investițiilor globale necesare pentru atingerea unor niveluri adecvate de securitate. Autoritățile publice responsabile în mod oficial de implementarea Strategiei energetice vor juca un rol central în această tranziție și urmează să își asume responsabilitatea pentru implementarea eficientă acțiunilor.

Adoptarea de către Republica Moldova a unui cadru legislativ și de reglementare conform cu standardele și cele mai bune practici ale UE reprezintă un prim pas important pentru dezvoltarea unor piețe competitive de energie electrică și gaze naturale. Cu toate acestea, ritmul actual de implementare a legislației adoptate este mai degrabă lent, deoarece implementarea anumitor prevederi legislative este condiționată de crearea de noi instituții (ex. operatorul pieței energiei electrice), dezvoltarea de noi capacități instituționale și/sau

adoptarea actelor normative în sectoare aferente. Dezvoltarea progresivă a pieței este afectată în mod negativ de lipsa furnizorilor de servicii de echilibrare și celor de sistem, și de un proces transfrontalier de alocare a capacității conform cu practicile europene în domeniu. Mai multe segmente fundamentale ale pieței (pentru ziua următoare, intra zilnică, de echilibrare și de servicii auxiliare) încă lipsesc, urmând a fi dezvoltate în perioada următoare. Cuplarea acestor segmente de piață (în special a pieței pentru ziua următoare) cu statele vecine este un alt proces care va trebui implementat.

Promovarea eficienței energetice

Într-o economie națională, principalul indicator al EE este intensitatea energetică sau consumul brut de energie pe unitate de produs intern brut. Intensitatea energetică în Republica Moldova este de 3,4 ori mai mare decât intensitatea energetică medie a țărilor UE, ceea ce indică faptul că există un spațiu semnificativ pentru îmbunătățirea EE. Conform Raportului de implementare a Planului național de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2019 - 2021 se constată rezultate pozitive, economii de energie, și acțiuni care pot fi multiplicare și valorificate la o scară mai largă.

Una dintre cele mai eficiente și fezabile modalități de a îmbunătăți securitatea aprovizionării cu energie, de a limita impactul negativ asupra mediului și de a elimina sărăcia energetică este reducerea consumului de energie prin creșterea eficienței energetice. Deoarece Republica Moldova nu dispune de resurse energetice și este aproape în totalitate dependentă de importurile de energie, îmbunătățirea eficienței energetice (EE) este una dintre cele mai evidente, accesibile și eficiente modalități de a reduce consumul de energie și de a rezolva problema costurilor cu resursele energetice. Astfel, un pilon al noii Strategii energetice va fi principiul „eficiența energetică mai presus de toate”.

Noua Strategie energetică urmează să răspundă provocărilor identificate în procesul de implementare a acțiunilor în perioada 2013 – 2020, cum ar fi resursele financiare insuficiente, lipsa stimulentele financiare și a accesului la instrumente financiare preferențiale, precum și barierele juridice.

Majoritatea capacităților de producere a energiei electrice și termice existente în Republica Moldova sunt ineficiente, poluante și caracterizate de un grad avansat de uzură. Prin urmare, noua Strategie energetică se va concentra pe renovarea, modernizarea sau înlocuirea acestor capacități și pe implementarea și utilizarea de tehnologii noi și avansate, caracterizate prin eficiență înaltă și niveluri scăzute de poluare a mediului.

Creșterea EE prin promovarea cogenerării de înaltă eficiență (reabilitarea centralelor urbane de termoficare (CET)), adoptarea de măsuri de reducere a pierderilor de energie și de creștere a EE în clădiri, precum și promovarea tehnologiilor eficiente și a celor care valorifică SER vor contribui la reducerea dependenței de importurile de gaze naturale și la creșterea securității energetice naționale.

Potențialul de creștere a EE în clădiri (încălzire, răcire și apă caldă) și în sectorul transporturilor este foarte mare. Până în prezent, îmbunătățirea EE s-a axat în principal pe instituțiile publice, fie pe implementarea unor proiecte mici, cu risc redus și costuri mici, finanțate în principal din subvenții sau din surse proprii ale consumatorilor de energie. Între timp, potențialul marilor proiecte naționale de îmbunătățire a EE nu a fost abordat pe deplin. Noua Strategie energetică va include măsuri de EE pentru sectoarele cu un potențial ridicat de

economisire a energiei.

Următoarele măsuri vor fi luate în considerare pentru noua Strategie energetică:

- Promovarea EE în clădiri și a conceptului de clădiri cu consum de energie aproape zero (NZEB)
- Consolidarea utilizării SER în construcții
- Implementarea reglementărilor pentru certificarea performanței energetice a clădirilor
- Implementarea normelor privind auditul energetic
- Stabilirea și atingerea obiectivelor privind rata anuală de renovare a clădirilor publice, susținute de o mai mare sensibilizare și participare a consumatorilor finali.
- Promovarea EE în sectorul transporturilor.

În plus, noua Strategie energetică va avea ca scop crearea de inițiative financiare și asigurarea accesului la finanțare atât pentru sectorul public, cât și pentru cel privat.

Capacitatea instalată de SER necesară pentru a contribui la obiectivele climatice și pentru a avea un impact asupra mixului energetic și a securității energetice, se va determina luând în considerare rezultatele unui proces de simulare a evoluțiilor emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) în funcție de acțiunile și măsurile de atenuare preconizate. În acest proces se va calcula și cu cât ar putea fi necesară creșterea capacității rețelelor pentru a valorifica noua producție de SER. Prin Hotărârea Guvernului nr. 401/2021, Republica Moldova s-a angajat deja să sprijine construirea a 410 MW de noi capacități SER, concentrându-se pe energia eoliană, solară și SER non variabile (biomasă, biogaz și hidrocentrale mici), dar, deoarece Republica Moldova nu dispune de alte surse primare de energie, va fi analizată dezvoltarea suplimentară a SER. Pentru a susține autogenerarea, producția descentralizată de energie electrică Strategia va preconiza facilitarea creării de centre regionale de energie curată pentru a crește autosuficiența energetică locală prin utilizarea de SER. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” prevede elaborarea și implementarea unui program național de asigurare a iluminatului stradal universal, cu prioritate bazată pe aprovizionarea din surse regenerabile de energie, astfel încât noua Strategie energetică va reflecta modul în care vor fi elaborate proiectele SER de către autoritățile publice pentru atingerea obiectivului finit.

Noua Strategie energetică va descrie condițiile în care consumatorii finali pot avea un rol mai activ pe piața energetică. Va fi facilitată înființarea de comunităților energetice locale și, eventual, stimularea schimburilor comerciale de energie între consumatori la nivel local. Aceste inovații sunt esențiale pentru dezvoltarea generarea distribuite de energie electrică și pentru garantarea succesul tranziției energetice.

O utilizare sporită și bine echilibrată a SER în Republica Moldova ar trebui să acorde o importanță egală surselor regenerabile de energie în sectoarele de încălzire/răcire și transport. Strategia energetică 2050 va include măsuri de sprijinire a tranziției gospodăriilor de la sobe la cazane eficiente sau pompe de căldură combinate cu autogenerarea.

Pentru creșterea SER în transport vor fi dezvoltate măsuri pentru creșterea electrificării infrastructurii de transport rutier și feroviar (eventual cuplate cu subvenții sau cu reducerea accizelor și/sau a TVA pentru automobilele electrice

și hibride), precum și asupra pentru creșterea utilizării biocombustibililor care respectă criteriile de durabilitate. Va fi încurajată producția internă de biocombustibili din deșeuri, reziduuri și biomasă, precum și de hidrogen verde.

Toate măsurile și acțiunile de politică de mai sus vor contribui în mod pozitiv la reducerea emisiilor de GES și la îndeplinirea angajamentelor internaționale. În paralel, vor fi implementate măsuri specifice pentru sectorul industrial care vizează reducerea intensității energetice și a emisiilor. Pentru a monitoriza și a contabiliza reducerea GES, se va stabili cadrul de reglementare necesar pentru implementarea unui mecanism de stabilire a prețului carbonului și se vor întreprinde măsuri în vederea transpunerii sistemului UE de comercializare a certificatelor de emisii (Emissions Trading System).

În contextul vulnerabilității energetice protecția consumatorilor finali este deosebit de importantă din cauza cotei mari a populației afectate. Pe termen lung este necesară elaborarea și implementarea politicilor eficiente, care să asigure protecția consumatorilor finali, aprovizionarea acestora cu surse de energie, precum și să prevină sărăcia energetică. Actualele creșteri ale prețurilor la energie, coroborate cu nivelul scăzut de eficiență energetică al locuințelor compromis standardele de viață și sprijinul popular pentru reformele actuale și viitoare ale sectorului energetic. Prin urmare, este esențial ca riscurile cu care se confruntă consumatorii vulnerabili să fie abordate printr-o serie de politici, de la subvenții și plafonări ale prețurilor la beneficii sociale și măsuri care să promoveze eficiența energetică.

Odată cu aprobarea Legii nr. 241/2022 privind Fondul de reducere a vulnerabilității energetice, a fost introdus conceptul de „consumator vulnerabil” și propunerile inițiale privind modul în care Guvernul s-a angajat să sprijine această categorie de consumatori. Măsurile de suport urmează să fie orientate, ceea ce înseamnă că autoritățile responsabile de sprijinirea consumatorilor vulnerabili și de combaterea sărăciei energetice urmează să identifice locurile de consum și persoanele care prezintă cel mai mare grad de risc. Crearea de baze de date, conectarea bazelor de date de la diferite instituții (asigurări sociale, companii de distribuție, baze de date privind EE, etc.) pentru a extrage date și cartografierea aspectelor calitative și cantitative ale vulnerabilității sunt indispensabile pentru elaborarea unor măsuri specifice privind sărăcia energetică. Utilizarea contoarele inteligente, care permit achitarea în avans, împreună cu reguli clare pentru deconectarea de la rețea sunt esențiale în acest context.

Dezvoltarea unui sistem echitabil al pieței cu amănuntul, a unor norme eficiente de protecție a consumatorilor finali și a unor activități care să stimuleze acțiuni din partea consumatorului final bazate pe creșterea eficienței energetice urmează a fi încurajate.

Un domeniu care necesită o atenție deosebită este cel al dezvoltării capitalului uman. Pentru dezvoltarea acestuia Strategia energetică va include acțiuni menite să contribuie la colaborarea Guvernului cu mediul academic și cu sectorul privat pentru a spori numărul de profesioniști în domeniul energiei prin crearea de specialități educaționale la toate nivelurile (licee, școli profesionale și universități), prin stabilirea condițiilor pentru crearea de ecosisteme de inovare și prin sprijinirea participării la proiecte internaționale și programe de cercetare. Acest lucru va ajuta Republica Moldova să dezvolte un grup competent de experți în domeniul energiei. Educația, inovarea, cercetarea și dezvoltarea vor fi tratate

	ca o prioritate transversală, care se va regăsi în toate sectoarele de intervenție. Progresul implementării Strategiei Energetice 2050 va fi măsurat în mod obiectiv, utilizând indicatori calitativi și cantitativi, delimitați în timp (obiective anuale, repere intermediare etc.), care vor conține mecanisme de avertizare timpurie și vor permite monitorizarea implementării obiectivelor și măsurilor individuale. Monitorizarea implementării Strategiei energetice 2050 va urma logica SMART (specific, măsurabil, atins, relevant și limitat în timp). Astfel, Republica Moldova urmărește dezvoltarea unui sector energetic sustenabil și durabil prin reforme de piață și prin integrarea pe piața energetică a UE, consolidând în același timp securitatea energetică prin proiecte de infrastructură transfrontalieră, diversificarea surselor de furnizare, creșterea electrificării și a utilizării energiei electrice, precum și valorificarea surselor interne de generare. În plus, stabilirea unor scheme de sprijin eficiente și facilitarea procedurilor de autorizare pentru noile instalații de energie regenerabilă va duce la creșterea investițiilor în acest domeniu și oportunităților de a valorifica energia regenerabilă, și va contribui la realizarea obiectivelor de decarbonizare. Consumul mai mic de energie și o mai mare eficiență energetică pot fi promovate prin introducerea tehnologiilor moderne, al unei mai bune gestionări a cererii de energie și al unor măsuri specifice pentru consumatorii casnici și în general pentru clădiri. Creșterea capacității mediului academic și a participanților la piața energetică de a inova și de a valorifica inițiativele va fi esențială, ceea ce va ajuta Republica Moldova să își modernizeze sectorul energetic și să își atingă obiectivele energetice pe termen lung. Primordial, elaborarea unei noi Strategii energetice are drept obiectiv să încurajeze principalele părți interesate din sectoarele energiei să dezvolte o înțelegere comună cu privire la activitățile și intervențiile necesare dezvoltării durabile a acestui sector. Astfel, se dorește crearea premiselor necesare pentru a crește încrederea potențialilor investitori internaționali și privați pentru a spori investițiile în sectorul energetic național, astfel sprijinind dezvoltarea durabilă a țării.
5. Concordanța cu SND	Dezvoltarea socio-economică durabilă este asociată mai mult ca niciodată cu atenuarea schimbărilor climatice și a efectelor negative ale acestora. Republica Moldova a recunoscut acest lucru în Strategia sa națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030”, adoptată prin Legea nr. 315/2022, și a reflectat acest fapt în obiectivele naționale adoptate în cadrul procesului Acordului de la Paris. Prin contribuțiile sale actualizate (2020) determinate la nivel național (NDC), Republica Moldova s-a angajat să reducă până în 2030 emisiile gazelor cu efect de seră cu 70 % sub nivelul anului 1990.¹ Pentru a atinge obiectivul menționat, conform Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova, până în 2030 sectorul energetic trebuie să reducă emisiile de GES necondiționat cu 74 % și condiționat cu până la 82 % față de nivelul din 1990. Strategia energetică a Republicii Moldova 2050 va oferi o perspectivă mai amplă asupra evoluției sectorului, stabilind obiectivele și măsurile propuse, ținând cont de angajamentele deja asumate, specificate mai sus, precum și a celor stabilite prin alte documente de politici publice, cum ar fi proiectul Strategiei

¹ Aceasta echivalează cu 44,9 Mt de GES, din care sectorul energetic reprezintă 68,1 %.

	Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Programul de activitate a Guvernului. Se va preconiza accelerarea fazelor de planificare și de autorizare a instalării SER pentru a remedia unele blocaje care sunt deja vizibile, iar toate aceste activități ar trebui desfășurate în paralel cu implementarea cerințelor legislative ale UE.² Strategia Energetică 2050 preconizează facilitarea creării de centre regionale de energie ecologică pentru a crește autosuficiența energetică locală prin utilizarea de surselor regenerabile de energie, astfel cum este prevăzut în Strategia națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030”. Realizarea măsurilor și acțiunilor propuse în Strategia Energetică a Republicii Moldova 2050 va permite atingerea unor obiective specifice trasate în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aferente următoarelor direcții de politici și intervenții prioritare: a) 5.15 Securitate și eficiență energetică, energie din surse regenerabile b) 5.23 Politici și management în domeniul protecției mediului. În scopul evitării dublărilor de intervenții, prevederilor opozabile și pentru a asigura sinergia politicilor propuse, la etapa de elaborare a noii strategii energetice Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale va conlucra cu Ministerul Mediului și Ministerul Economiei pentru a lua în considerare inclusiv prevederile proiectelor documentelor de politici publice aflate la etapa de elaborare, cum ar fi Programul de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova, Strategia de Mediu 2033, Programul de dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Programul privind Diplomația Economică, etc.																								
6. Coerența cu cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM)	Implementarea Strategiei Energetice 2050 va fi asigurată prin intermediul mecanismelor CBTM, care vor fi actualizate anual cu nominalizarea proiectelor formulate pe baza obiectivelor, acțiunilor și perioadelor de timp propuse în Strategie. Pentru implementarea strategiei sunt considerate următoarele programe/subprograme bugetare: <table> <tr> <td><i>Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii</i></td><td>5004</td></tr> <tr> <td><i>Politici și management în sectorul energetic</i></td><td>5801</td></tr> <tr> <td><i>Rețele și conducte de gaz</i></td><td>5802</td></tr> <tr> <td><i>Rețele electrice</i></td><td>5803</td></tr> <tr> <td><i>Eficiență energetică și surse regenerabile</i></td><td>5804</td></tr> <tr> <td><i>Rețele termice</i></td><td>5805</td></tr> <tr> <td><i>Politici și management în domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale</i></td><td>6101</td></tr> <tr> <td><i>Dezvoltarea bazei normative în construcții</i></td><td>6104</td></tr> <tr> <td><i>Implementarea politicii de dezvoltare regională</i></td><td>6105</td></tr> <tr> <td><i>Dezvoltarea transportului auto</i></td><td>6404</td></tr> <tr> <td><i>Dezvoltarea transportului feroviar</i></td><td>6405</td></tr> <tr> <td><i>Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale</i></td><td>7502</td></tr> </table>	<i>Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii</i>	5004	<i>Politici și management în sectorul energetic</i>	5801	<i>Rețele și conducte de gaz</i>	5802	<i>Rețele electrice</i>	5803	<i>Eficiență energetică și surse regenerabile</i>	5804	<i>Rețele termice</i>	5805	<i>Politici și management în domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale</i>	6101	<i>Dezvoltarea bazei normative în construcții</i>	6104	<i>Implementarea politicii de dezvoltare regională</i>	6105	<i>Dezvoltarea transportului auto</i>	6404	<i>Dezvoltarea transportului feroviar</i>	6405	<i>Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale</i>	7502
<i>Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii</i>	5004																								
<i>Politici și management în sectorul energetic</i>	5801																								
<i>Rețele și conducte de gaz</i>	5802																								
<i>Rețele electrice</i>	5803																								
<i>Eficiență energetică și surse regenerabile</i>	5804																								
<i>Rețele termice</i>	5805																								
<i>Politici și management în domeniul infrastructurii și dezvoltării regionale</i>	6101																								
<i>Dezvoltarea bazei normative în construcții</i>	6104																								
<i>Implementarea politicii de dezvoltare regională</i>	6105																								
<i>Dezvoltarea transportului auto</i>	6404																								
<i>Dezvoltarea transportului feroviar</i>	6405																								
<i>Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale</i>	7502																								

² Directivele 2009/28/CE și 2018/2001.

	<i>Construcția locuințelor</i>	7504
	<i>Managementul integrat al deșeurilor și al substanțelor chimice</i>	7002
	<i>Politici și management în domeniul cercetărilor științifice</i>	1901
	<i>Servicii de suport pentru sfera științei și inovării</i>	1907
	<i>Cercetări științifice aplicate în domeniul politicilor macroeconomice și programelor de dezvoltare economică, în direcția strategică „Materiale, tehnologii și produse inovative”</i>	5007
	<i>Cercetări științifice aplicate în sectorul energetic, în direcția strategică „Eficiența energetică și valorificarea surselor regenerabile de energie”</i>	5807
	<i>Promovarea investițiilor</i>	5016
	Subsidiar, pentru realizarea obiectivelor și proiectelor naționale stabilite în Strategia Energetică 2050 Guvernul va evalua posibilitatea atragerii donatorilor și a obținerii suportul partenerilor de dezvoltare și investitorilor pentru finanțarea proiectelor.	
7. Coerența cu prioritățile guvernamentale și alte documente de planificare și politici publice și angajamente internaționale	Pentru a crea un sector energetic competitiv și durabil, inclusiv din punct de vedere al mediului, integrat în infrastructura și piețele energetice europene, care să asigure un nivel adecvat de securitate energetică, astfel încât consumatorii să poată avea acces continuu la energie, la prețuri accesibile, Republica Moldova s-a angajat să își alinieze politicile, pe cât posibil, la obiectivele generale ale Acordului de la Paris, Obiectivul de Dezvoltare Durabilă 7 <i>Energie curată și accesibilă</i> al Agendei ONU 2030, a politicii în domeniul energetic și de mediu a UE, așa cum au fost definite prin pachetele legislative recent adoptate de UE (Clean Energy Package, Green Deal, Fit for 55, REPowerEU), și de angajamentele din cadrul Comunității Energetice³. În prezent, sectorul energetic este responsabil pentru mai mult de două treimi din emisiile naționale de gaze cu efect de seră (GES) și, prin urmare, trebuie să fie tratat ca un sector prioritar pentru acțiunile ulterioare. În cadrul Consiliului ministerial informal TCE (7-9 iulie 2022), Republica Moldova a convenit preliminar asupra următoarelor obiective de EE, SER și de reducere a emisiilor de GES pentru anul 2030: • Asigurarea consumului de energie primară la nivelul de 3.000 de kilotone echivalent petrol. • Asigurarea unei ponderi de cel puțin 27 % a energiei regenerabile în balanța energetică. • Reducerea emisiilor de GES cu 9,1 milioane de tone de echivalent CO₂ până în 2030, comparativ cu nivelul din anul de referință, 1990. În conformitate cu cerințele <i>Pachetului Energie Curată pentru Toți Europeanii</i> și <i>Directivei (UE) 2018/2001 privind promovarea utilizării energiei din surse</i>	

³ Concluziile Consiliului ministerial informal TCE din 8 iulie 2022, preconizate a fi adoptate în mod oficial de Consiliul ministerial TCE în decembrie 2022.

	<i>regenerabile</i>, urmează a fi încurajată participarea activă a consumatorilor finali pe piața de energie, prin înființarea de comunități energetice și, eventual, de schimburi comerciale de la egal la egal. Aceste măsuri sunt esențiale pentru trecerea la generarea descentralizată de energie electrică și pentru garantarea succesul tranziției energetice. În conformitate cu art. 4 lit. l) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern securitatea și eficiența energetică fac parte din domeniile de activitate ale Guvernului Republicii Moldova. Obiectivele strategiei energetice vor fi coroborate cu cele privind dezvoltarea socio-economică durabilă și atenuarea schimbărilor climatice și a efectelor negative ale acestora stabilite prin Strategia sa națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 653/2022 și Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1470/2016.
8. Perioada planificată pentru elaborarea documentului de politici publice	<i>Perioada de elaborare a strategiei:</i> proiectul Strategiei energetice a Republicii Moldova 2050 se preconizează a fi elaborat în trimestrul trei al anului 2025, urmând a fi prezentat spre aprobare ulterior întrunirii tuturor cerințelor stabilite în Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificare strategică și Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, estimativ iulie – august 2025.
9. Părțile interesate	Măsurile și acțiunile propuse iau în considerare rezultatele consultărilor publice desfășurate prin organizarea în perioada aprilie – iunie 2022 a unei serii de ateliere tematice, fiecare dedicate unui subiect specific după cum urmează: securitatea energetică, EE, generarea, energia regenerabilă, infrastructura și piețele energetice. Atelierele de lucru au fost organizate de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, cu suportul Administrației Prezidențiale și a Proiectului MESA (Activitate de Securitate Energetică în Republica Moldova), proiect finanțat de USAID, iar pentru participare și schimb de opinii au fost invitați reprezentanții autorităților implicate și ai întreprinderilor energetice. Părțile interesate implicate în procesul de elaborare și implementare a Strategiei Energetice 2050 sunt: Ministerul Energiei, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Economiei, Ministerul Mediului, Platforma Consiliului Economic pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Muncii și Protecției Sociale Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, Consiliul Concurenței, Centrul Național pentru Energie Durabilă, Biroul Național de Statistică, Autoritățile Publice Locale, Mediul academic (Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Energetică, Universitatea Tehnică a Moldovei), Parteneri de Dezvoltare: USAID, Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană de Investiții, PNUD, SIDA, GIZ, etc. Întregul proces se va realiza transparent, activ și participativ, în strictă conformitate cu prevederile <i>Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative, Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, Hotărârii Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional</i>, precum și alte acte normative care prevăd mecanismul de consultare, elaborare și promovare a documentelor de politici publice.

	În scopul asigurării unui proces participativ organizat conform principiului LNOB „a nu lăsa în urmă pe nimeni” în cadrul consultărilor publice a proiectului Strategiei energetice 2050 vor fi identificate și se va fi asigurată participarea reprezentanților grupurilor de persoane vulnerabile. Respectiv, vor fi contactate autoritățile publice centrale și locale relevante, organizații ale societății civile, mediul academic etc., pentru a identifica reprezentanți ai grupurilor vulnerabile, inclusiv prin intermediul asociațiilor obștești de la nivel local (în mod particular din mediul rural), pentru a asigura participarea acestora la procesul de consultări publice. Eventual, putea fi organizate mese rotunde cu participarea reprezentanților grupurilor de persoane vulnerabile. Toate informațiile aferente proiectului Strategiei Energetice și progresul proiectului vor fi diseminate utilizând mass media.
--	---